

Türkiye İle Ukrayna Arasındaki Kültürel ve Edebi İlişkilerde Çevirinin Rolü

Nadiia SENCHYLO-TATLILIOĞLU¹

Özet

Bu çalışmanın amacı, Ukraynaca-Türkçe ve Türkçe-Ukraynaca çevirilerinin tarihsel aşamaları hakkında kuramsal bilgiler ortaya koymaktır. Türkiye ile Ukraynanın tarih boyunca tarihi, coğrafi ve kültürel yakınlıkları olmuştur. Modern dünya, ulusal ve kültürel olarak farklı ve çok dillidir. Küresel iletişim çağında, çeviri kültürlerarası iletişimin önemli bir biçimi olmaya devam ediyor. Edebiyatta çevirinin özel bir yeri vardır. Her şeyden önce çeviri, edebiyatlar arası iletişimi sağlar. Bir sanat eserinin çevirisi iki önemli işlevi yerine getirir: Bilgilendirici ve yaratıcı. Aynı zamanda çeviri, karşılaştırmalı araştırmanın önemli bir nesnesidir. Çeviriler, iki ulusal edebiyatın kültürlerarası ve edebi ilişkilerini gösterir. Bir edebi çalışma, çeviri yoluyla başka bir ulusal kültürün sanat yaşamının bir gerçeği haline gelir. Bu bağlamda, edebi çevirilerin Ukrayna ve Türkiye edebiyatında bir iletişim aracı olarak rolü sürekli artmaktadır. 19. yüzyılda Türk-Ukrayna kültürel ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak Ukrayna'da Türk kültür ve edebiyatına olan ilgi de artmaya başlamıştır. Böylece, hızlı bir çeviri süreci başlamıştır. 20. yüzyılda Türk-Ukrayna kültürel ilişkileri aktif olarak gelişmekte ve Ukrayna'da Türk kültürüne ilgi artmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çeviri, kültürlerarası iletişim, Ukrayna Edebiyatı, Türk Edebiyatı, karşılaştırma.

THE ROLE OF CULTURAL AND LITERARY TRANSLATION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN TURKEY AND UKRAINE

Abstract

The purpose of the study is to reveal theoretical information about the historical stages of Ukrainian-Turkish and Turkish-Ukrainian translations. Turkey and Ukraine have had historical, geographical and cultural proximity throughout history. The modern world is nationally and culturally diverse and multilingual. In the age of global communication, translation continues to be an important form of intercultural communication. Translation has a special place in literature. First off all, translation provides communication between literatures. Translation of a work of art fulfills two important functions: Informative and creative. At the same time, translation is an important object of comparative research. The translations show the intercultural and literary interrelationships of the two national literatures. A literary work becomes a fact of the artistic life of another national culture through translation. In this context Ukraine and Turkey the role of literary translation as a communication tool in the literature is steadily growing. Turkish-Ukrainian cultural relations started to develop in the 19th century. Accordingly, interest in Turkish culture and literature in Ukraine has started to increase. Thus, a rapid translation process has begun. In the 20th

¹ Dr., National Aviation University, Department of Ukrainian Language and Culture. ifyc22@ukr.net, Kyiv/UKRAINE

century, Turkish-Ukrainian cultural relations are actively developing and interest is growing to Turkish culture in Ukraine.

Keywords: Translation, intercultural communication, Ukrainian Literature, Turkish Literature, comparison.

1. GİRİŞ

Ukrayna'yla Türkiye arasında edebiyat alanındaki ilişkiler, yüz yıldan daha uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bu ilişkiler, Ukrayna ve Türk halklarının tarihlerindeki önemli gelişmelerin olduğu dönemlerde, bu halkların ulusal kurtuluş mücadelelerinin olduğu dönemde (1917-1919 yılları) ve Ukrayna topraklarında 1920'li yıllardaki yeniden doğuş dönemi, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, Türkiye'nin Atatürk tarafından yenileşme sürecinden geçirilmesi gibi büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemde doğmuştur. Kültürel ilişkilerin yeniden sıkılaştığı dönem ise, Ukrayna'nın uluslararası alana bağımsız bir devlet olarak çıktığı 1990'lı yıllardır (Bondar, 2015: 141).

Kültürlerin tarihsel sürekliliği, karşılıklı etkileri, halkların karşılıklı anlaşılması ancak çeviri yoluyla mümkündür. Geniş bir kültürlerarası diyalog ve yakın edebi temasa katkıda bulunan ana faktör dildir. Dil sayesinde alıcı, edebiyat metinlerinin anlayışını ve benimsemesini mümkün kılmakla birlikte çeviri yoluyla bu metinlerin dağıtılmasını sağlar ve böylece diğer ulusun edebiyatı üzerinde etki yaratılır. Bir ülkenin edebiyatı başka bir ülkenin edebiyatını dil aracılığıyla benimsenir.

Antik çağlardan günümüze, kültür tarihinin gelişimi için çevirinin oldukça büyük bir önemi vardır. Artık, modern dünyada bilimsel, teknik, ticari, sanatsal vb. çeviri türleri gelişmektedir. Çevirilerin birçok fonksiyonu vardır: Bilgilendirici, eğitici, kültürel, estetik, sanatsal, vb. gibi. Edebi çeviri, bir tür edebi faaliyettir: Bir dilde yaratılan bir eser başka bir dilde yeniden üretilir. Diğer disiplinler arası ilişki türlerinin aksine (işleme, ödünç alma, vb.), edebi çeviri yalnızca edebiyata özgüdür. Çünkü malzemesi doğal dil olan tek sanattır. Edebiyatın diğer sanatlara göre avantajı budur. Ancak edebiyat, ancak o dili bilenler tarafından algılanabilir, anlaşılabilir ve kavranabilir. Diğer sanatlarda böyle bir kısıtlama yoktur. Çünkü, dilleri uluslararasıdır veya belirli bir kültürel bölge içinde anlaşılabilir (Volkov, Boychenko, Zvarych, 2002).

Edebi çevirinin kendine özgülüğü, orijinal edebi eserle olan ilişkiyle belirlenebilmektedir. Edebi çevirinin benzersizliği, orijinalin birçok kez çevrilebilmesi ve sonraki her çevirinin bir öncekinden farklı olmasıdır. Orijinaline farklı yaklaştırma dereceleri vardır. Şiirin çevirisi, çevirmenin fonetik, sözcüksel, deyimsel ve sözdizimsel yazışmaların gereklerini hesaba katması gerektiğinde özellikle zordur. Çünkü, şiirin ritmini, aynı sayıda dizeyi ve kıtaları sürdürmelidir. Edebi çevirinin temel işlevi, edebiyat arası ve kültürler arası bağlar kurmak ve geliştirmektir.

Yirminci yüzyılın başında, Ukrayna'da Türkiye'ye olan ilgi önemli ölçüde arttı. Oryantal çalışma çevrelerini ve bireysel oryantalistleri tek bir bilimsel organizasyonda birleştirmek için, Ocak 1926'da Kharkiv'de, "Ukrayna Doğu Çalışmaları Bilimsel Derneği (BYHAC)" kuruldu. 2 Kasım 1928 Ukraynalı bilim adamları ve yazarlardan oluşan bir heyet V. Zummer, O. Gladstern, O. Sukhov, P. Tychyna, L. Pervomaisky, Türkiye'nin edebi ve

kültürel hayatını tanımak, bilim, kültür ve sanat figürleriyle bağlar kurma için Türkiye'ye gelmişlerdir. Ziyaret 7 Ocak 1929'a kadar sürdü (Zumer, 1929: 3). Bu tarihi ve anlamlı ziyaret, yazar Pavel Tychyna'nın çalışmalarına damgasını vurmuştur. Ukrayna'da Türkçe'nin kabulünü ve kültürünü, 1920-1930'lu yıllarda, Ukrayna-Türkiye ilişkilerinin tarihini keşfetmek ukraynalı bilim adamları M. Vaskiv (2016), Y. Kochubey (2012), N. Sençilo (2017), M. Bondar (2015) geçici olarak Ukrayna-Türkçe çeviriler konusuna değiniyor. Ancak, çoğunlukla yirminci yüzyılın ilk yarısına odaklanıyorlar.

Bu çalışmada, Türkiye ve Ukrayna Edebiyatında karşılıklı edebi çevirilerin geçmişten bugüne kadarki seyri hem yazarlar ve onların eserleri, hem de tercüme yapan kişiler ekseninde ortaya konmuştur.

2. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ukraynaca-Türkçe ve Türkçe-Ukraynaca çevirilerinin tarihsel aşamaları hakkında kuramsal bilgiler ortaya koymaktır. Bu çalışmada, Ukraynalı ve Türk edebi çevirmenlerin faaliyetleri daha geniş bir süre boyunca - yirminci yüzyılın başından 2020'ye kadar – ortaya konduğundan alana önemli katkılar sağlayacaktır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

3.1. Türkçe'den Ukraynaca'ya Çeviriler (1920'li - -1930'lu yıllar)

Araştırmacı Vasyl Dubrovsky (1897-1966) Ukrayna-Türkiye ilişkilerinin sorunlarını geniş bir yelpazede ele almıştır. Dubrovsky, Türk halkının kültürünü, edebiyatını, sanatını ve geleneklerini araştırmıştır. Tarih araştırmalarının yanı sıra, modern Türk edebiyatının tercümeleriyle de ilgilenmiştir (Kochubey, 2012: 83).

Vasyl Dubrovsky ve Pavlo Tychyna, Leningrad'da Türkçe okuyordu. Vasyl Dubrovsky Kharkiv'e döndükten sonra, Türk dilinin incelenmesi ve Türkiye'nin tarihi, dini ve kültürü üzerine sistematik araştırmalar yapmak için bir seminer düzenledi. V. Dubrovsky, 1920-1930'lu yıllarda Türkçe'den Ukraynaca'ya çevirilerin geliştirilmesinin temellerini atmıştır. Vasil Dubrovskiy'nin çalışmaları, Türk-Ukrayna edebi çeviriler açısından 1930'lu yıllar oldukça önemlidir. Bu çevirmen, Ukraynalı okuyuculara Türk edebiyatını tanıtmak için çok büyük çaba göstermişti. 1929 ve 1930'da Türk yazarların ilk öykülerinden biri olan "*Doğu Dünyası*" ve "*Kırmızı Yol*" dergilerinde yayınlandı. 1931 yılında Halit Refik'in "*Yatık Emine*" adlı hikayesini, 1932 yılında Ömer Seyfettin'in kısa hikayeleri ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "*Nur Baba*" adlı romanını Türk dilinden Ukrayna diline çevirmiştir. Çevirmen, Ömer Seyfettin'in ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerinin çevirilerine önsöz vererek kısa bir biyografi ve yazarların çalışmalarının ana dönemlerini vermiştir. Çevirmen, "*Nur Baba*" romanının önsözünde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserinin içeriğini anlamak için gerekli olan tasavvufun temellerini, Bektaşî tarikat tarihini anlatır. Araştırmacı Mykola Vaskiv, ayrıca 1933 yılında Vasyl Dubrovsky'nin Rashid Khalid "*Halk Masalları'nın*" kısa öykülerinin bir çevirisini yayınevine gönderdiğini, ancak bilim adamının tutuklanmasının bu çevirilerin yayınlanmasını engellediğini ve el yazmasının da kaybolduğunu belirtmiştir (Vaskiv, 2016: 69).

Vasyl Dubrovskiy tarafından düzenlenen Heinz Griesbach-Tugan'ın "*Modern Türk Edebiyatı*" eserinin Almancadan çevirisi çıkmıştır. Bu baskının "Düzenleyicinin

açıklamaları” ön sözünde V. Dubrovskiy, Ukrayna milleti için önemli çizgileri şöyle vurgulamaktadır: “*En yakın komşumuz Türk milletinin kültürü ve manevi gelişiminin öğrenmesinin önemi şüphesizdir. Ukrayna milleti, hatta profesyonel, edebiyat bilimciler çerçevesinde Türk edebiyatı ve özellikle modern edebiyatı hakkında hemen hemen hiç bir şey bilmemektedirler*”. Bu durum, Türk-Ukrayna edebi bağlantılarının gelişmesi için çevrinin önemini de doğrulamaktadır (Hrisbakh-Tuhan: 1948). Böylece, Vasyl Dubrovsky'nin çevirileri, Ukraynalı okura XX yüzyılın başlarındaki Türk edebiyatının belirli materyallerle tanışma fırsatı verdi.

L. Pervomaisky, Pavlo Hryhorovych Tychyna ile ilgili anılarında Tychyna'nın Tüm Ukrayna Doğu Çalışmaları Derneği üyesi olduğunu, Türkçe okuduğunu ve Türk şairlerini tercüme ettiğini yazmıştır (Pervomays'ky, 1976). Tychyna, şiirlerini çevirip “*Kızıl Yol*”da yayınladığı Nazım Hikmet'le tanışmak istiyordu ama Nazım zaten Prusya cezaevindeydi (Tychyna, 1990: 234). P. Tychyna'nın yaratıcı mirasında, şairin 1920'li yılların sonlarında Türk şairlerinden olan Tevfik Fikret, Halit Fahri Ozansoy ve Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerini tercüme etmiştir.

Servet-i Fünun dönemi şairlerinden biri olan Türk edebiyatçısı Tevfik Fikret (1867 - 1915), Türk şiirini zenginleştiren, geleneksel biçimlerini yeniden inşa eden, sosyal konuların sözlerinde onaylayan şair, gazeteci ve yenilikçi bir yazardır. Tevfik Fikret'in 1908 devriminin arifesindeki şiirleri geniş halk kitlelerinde büyük yankılar uyandırmıştır. Bu dönemde, Tevfik Fikret'in eserleri, memleketin içinde bulunduğu duruma dair acı ve dramatik düşüncelerle doludur. Çeviri için P. Tychyna, içeriği kapsamlı bir alegorik bir biçimde somutlaştırılmış ifade unsurlarıyla yazılmış “*Kuşlarla*” şiirini seçti. (Alegorik: Bir düşünceyi, davranışı ya da eylemi, daha kolay kavratılabilmek için onu, yerini tutabilecek simgelerle, simgesel sözlerle, benzetmelerle göz önünde canlandırma işidir). Şiirin kapsayıcı yönü, yenilmezliktir. Yoldaki bitkinlik ve engeller, dövüşçü için yenilgi anlamına gelemmez. Yazar hareket etmeye, tekrar tekrar ilerlemeye çağırıyor, çünkü gerçek bir adalet hüküm sürmelidir. Şiir yüksek pathos ile doludur. (Pathos: Retorikte konuşmayı inanılır kılan duygu yüklü bir konuşma biçimidir. Böylesi bir konuşma genelde dinleyicinin duygularına hitap ederek onu etkilemeye çalışır). Ulusal ve sosyal özgürlük arzusu, vatanın ulusal canlanma mücadelesi, temel itici güçtür. Şair, insan haklarının ihlal edilmediği, herkesin vatan iyiliği için çalışacağı, özgür ve eşit olacağı bir ülke için savaşmanın gerekli olduğuna inanır.

Türk şair, gazeteci, oyun yazarı, öğretmen, Hecenin Beş Şairinden biri olan Halit Fahri Ozansoy'un (1891-1971) şiirleri Pavlo Tychyna'nın dikkatini çekmiştir. Halit Fahri Ozansoy'un tüm çalışmaları demokratikti. Pavlo Tychyna'nın 12 ciltlik eser koleksiyonununun 6. cildinde belirttiği gibi, 1985'te ilk kez Halit Fahri'nin “*Gece Bekçisi*” (1928) adlı şiirinin Ukraynaca çevirisi yayınlandı. Halit Fahri, şiirlerinde şiirin bileşen sistemini geliştirmek için birçok çaba sarf etmiştir. Halit Fahri Ozansoy'un şiirlerinde gözlenen bu özellikler, Ukraynalı yazar P. Tychyna'nın çevirisinde de gözlenmektedir.

Pavlo Tychyna ayrıca, Pan-Türkizmin (Türk Birliğinin) ideologlarından ve teorisyenlerinden biri olan şair Mehmet Emin Yurdakul'un (1869-1944) eserlerinin çevirileri üzerinde çalışmıştır. Mehmet Emin Yurdakul'un ilk dönemlerinde, emekçi halka sevgiyle dolu şiirleri, yoksulluğu, fakirliği besleyen toplumsal düzeni dile getiren şiirleri vardır. P.

Tychyna'nın üç çevirisinden ilki olan, “*Kıbrıtlı Kız*” şiiri 1927'de “Ukrayna Bilimsel Oryantalistler Derneği Bülteni” nde yayınlanmıştır (Emin, 1927: 36). Şiir, içinde tamamen zıt iki kutbun hüküm sürdüğü bir toplumu tasvir etmektedir. Şairin çalışmalarında cesurca meydan okuduğu zenginlik-yoksulluk, güç-zayıflık ve bencillik temalarıdır. Soyluların zenginliği ve halkın yoksulluğu, şairi toplumun sorunlarına keskin ve açık bir sözle yanıt vermeye zorlayan yadsınamaz bir gerçektir. Eserin ana motifleri yetimlik, dilencilik, bencillik motifleridir. Millî duyguları herkesin kolayca anlayabileceği bir dille ifade ettiği şiirleri devrin edebiyat çevrelerinde büyük ilgi gördü. Mehmet Emin Yurdakul'un eserlerinde Türkçülük, milliyetçilik, memleketçilik, halkçılık ve Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda inkılâpçılık unsurları asıl ağırlığı teşkil eder.

Mehmet Emin Yurdakul'un “*Anadolu*”, “*Inkılâp*”, vb. şiirleri vb. ilk kez 1930'da, Ukrayna'da sosyo-politik ve edebi bir sanat dergisi olan “*Red Way*”de yayınlandı. Mehmet Emin Yurdakul'un şiirleri zalim bir toplumda hayatta kalmak için büyük çaba sarf etmek zorunda kalan Türkiye'nin yoksul halkının yoğun mücadelesine dikkat çekmektedir. Mehmet Emin'in çalışmalarında dulluk, yoksulluk, yoksunluk nedenleri, toplumsal ihtiyaçlar yaygındır. “*Anadolu*” şiirinde yazar, Türkiye'nin başkenti İstanbul'u ülkenin başka bir bölümüyle karşılaştırır. İstanbul despotluk ve adaletsizliğin yoğunlaştığı bir merkez, Anadolu ise yorgun bir vatan olarak gösteriliyor. Böylece, P. Tychyna'nın yirminci yüzyılın başlarındaki Türk yazarların çevirileri toplumcu-gerçekçi temalar ve imgelerle doludur.

3.2.Sovyetler Birliği Dönemi: Ukrayna'daki Türk Yazarların Eserlerinin Ukraynaca Çevirileri (1930-1980 arası dönem)

1927 yılında Vasyl Sofroniv, Almanca dili vasıtasıyla, [Türk yazar](#), [siyasetçi](#), [akademisyen](#) ve [öğretmen](#) olan Halide Edip Adıvar'ın (1882-1964) “*Ateşten Gömlek*” (1922) öyküsünü çevirdi. *Ateşten Gömlek*, Türk edebiyatında Kurtuluş Savaşı üzerine yazılan ilk romandır. Çeviri, Türk kurtuluş savaşından bir hikâyeye olan “*Ateşte*” olarak adlandırılmıştır.

Türklerin eşitlik ve kardeşlik ideallerinin tesis edilmesinde, ancak anavatanlarının kurtuluş mücadelesi ile kurtulabilirler. Türklerin ulusal kurtuluş mücadelesi, V. Safronov kitabının tercümanı tarafından vurgulanan 1917-1921 Ukrayna ulusal devrimi ile benzerlikler kurmuştur. Halide Edib Adıvar'ın “*Ateşten Gömlek*” romanı, Mykhailo Balytsky tarafından ikinci kez Ukraynaca'ya çevrilerek, 1929'da Kharkiv'de yayınlandı (Kolomyets, 2015: 55).

Ukrayna-Türk edebi çevirileri gelişiminde, zaman zaman Türk yazarlarının eserlerinin Ukrayna edebiyatçılarının çevirilerinde yayımlanan “*Kırmızı yol*”, “*Shidny svit*” (Doğu Dünyası) ve “*Vsesvit*” (Evren) dergileri önemli yer almıştır. 1930'da, Mehmet Emin Yurdakul'un Türk köylülerinin ve işçilerinin zor hayatını anlatan “*Anadolu*”, “*Inkılâp*”, vb. şiirlerinin Ukraynaca tercümeleri (Pavlo Tychyna'nın çevirileri) “*Red Way*” dergisinde yayımlandı. Derginin bu yılki nesir eserleri arasında, bir kadın yazarın anlattığı zengin bir Türk kadınının zengin ruhani hayatını anlatan Refik Halid Karay'ın (1988-1965), “*Yatık Emine*”, Ömer Seyfettin'in “*Deve*”, “*Sadaka*” ve “*Teslimiyet*” hikâyesi, V. Dubrovsky'nin çevirileri arasında yayımlanmıştır.

Sovyetler Birliği döneminde (S.S.C.B.), Ukrayna’da Türk yazarları eserlerinin Ukraynaca’ya çevirilerinin yayımlanması çok nadir görülmektedir. Bunların arasında en önemli olanlardan Nazım Hikmet’in şiirlerinin çevirisidir. “*Şiirler*”, 1951 yılı (çeviri M. Bajan tarafından düzenlenmiştir), “*Şarkı Sözleri*” 1981 yılı G. Halimonenko tarafından düzenlenmiştir.

Pavlo Tychyna’nın, Nazım Hikmet’in şiirlerinin bazı çevirileri, Nazım Hikmet’in Sovyetler Birliği’ne taşınmasının ardından ancak 1950’lerin başında yayımlandı. Bunların arasında - “Paul Robson” (1951), “*Sen, kardeşim, ruhum*” (1951), “Zoya” (1951) adlı şiirleri gelmektedir.

Nazım Hikmet’in “*Romantik*” romanı (1975, çeviren: O. Hanusets), Suat Derviş’in “*Fosforlu Cevriye*” eseri (1982, çeviren: G. Halimonenko), Reşat Nuri Güntekin’in “*Çalikuşu*”, (1986, çeviren: G. Halimonenko); Nazım Hikmet’in “*Türkiye’nin Hikayesi*” (1954, çeviren: A. Hijnyak) ve “*Ben yaşayacağım*” (1955, çeviren: H.Begiçeva, M. Rılskiy tarafından düzenlenmiştir), Aziz Nesin’in “*Bayramın İlk Günü*”, (1955, çeviren: M. Gonti ve M.Ekko; düzenleyen: P. Tıçına) vb. Rus dilinin hâkimiyeti, bu dönemde Türk-Ukrayna edebi temasların gelişmesini de olumsuz etkilemiştir.

3.3. XXI. Yüzyılda Ukraynaca-Türkçe Çeviriler

Sovyetler Birliği’nin dağılıp, Ukrayna’nın bağımsızlığını kazandıktan sonra durum değişmeye başladı. Grigoriy Halimanenkon’un temel edebi çalışması olan “*Türk Edebiyatı Tarihi*” (2000) ve “*Türk Edebiyatı Tarihi*” (XVI.-XVI. Yüzyıllarda, 2001) eserleriyle yeni bir dönem başlamıştır.

“Vsesvit” (Evren) dergisi, Reşat Nuri Güntekin, Aziz Nesin, Refik Halid Karay’ın kısa hikayelerinin çevirilerinden başka Nobel ödüllü Orhan Pamuk’un “*Kar*” (2006, 2011), “*Benim Adım Kırmızı*” (2007, 2012), “*Beyaz Kale*” (2008, 2011) eserlerinin Olyes Kulçitskiy’in tarafından yapılmış olan çevirilerini yayımladı. “Zerkalo Tıjnya” Ukrayna haftalıkta Olyes Kulçitskiy’in çevirileri üzerinde edebi eleştirmenleri, K. Batanova, G. Halimonenko, İ. Andrusik arasında okuyucunun çağdaş Türk edebiyatına dikkatini celbeden bir tartışma oluşturmuştur. Ayrıca Ukrayna’da Orhan Pamuk’un “*Masumiyet Müzesi*” (O. Kulçitskiy ve G. Rogun çevirileri (2009), “*Siyah kitap*” (Çeviren: Olyes Kulçitskiy, 2013), “*Sessiz Ev*” (Çeviren: T. Filonenko, 2015) romanlarının çevirileri yayımlandı.

3.4. Ukraynalı Yazarların Eserlerinin Türkçe Çevirisi

Ukrayna yazarlarının eserlerinin Türkçe’ye çevrilmesi ile Türk-Ukrayna edebi çevirilerinin geliştirilmesi araştırmalarımıza göre, Ukraynalı yazar Mikola Gogolun (1809-1852) eserlerinin Türk diline çevrilmesi ile başlamıştır. Ancak bellidir ki, Gogol’un eserleri Rus dilinde yazılmıştır. Birsen Karaca tarafından belirtildiği gibi, arşiv çalışmalarının sonuçları Gogol’un eserlerinin ilk kez olarak Latin harfleri ile Türk diline çevirmen Servet Lünel tarafından 1946 yılında tercüme edilmiş olduğunu göstermektedir. (Kıbatek, 2005: 28). 1927 yılında Hayat dergisinde, Ukrayna edebiyatının önde gelen ismi olan Taras Şevçenko’nun “*Zapovit*” adlı eserinin çevirisi yayımlandı. İlk Türkçe’ye Ukraynaca’dan çevirisi yapılan büyük eser XVI. yüzyılda Ukraynalılar için Türk hayatını yansıtmakta olan Pavlo Zagrebelny’nin “*Roksolana*” (Hürrem Sultan) eseri olmuştur. (Çeviren: Ömer

Dermenci, 2005), (Zahrebelniy, 2011), 2009 yılında Tudora Arnavut Taras Şevçenko'nun "Kobzarından" 40 poetik (şiir niteliğinde olan) eserinin çevirisini yaptı. Onların arasında "Katerina" ve 'Kafkas' gibi büyük şairler yer almaktadır. (Şevçenko, 2009). Ömer Dermenci'nin çevirisinde Türk dilinde Pavlo Volvaç'ın "Kankalar" romanı çıktı (Volvaç, 2011). Bu çeviriler Ukraynaca ve Türk dillerinin derin bilgisi ile desteklemekte olan edebi bağlantıları ve uzmanlar düzeyinde komşu ülkenin edebiyatına ilgisini göstermektedir.

2020 yılında Ivan Nechuy-Levytsky'nin "Kaydaş Ailesi" adlı hikâyesi Türkçe yayınlandı. (Iryna Pokrovska tarafından çevrildi). Yazar İvan Neçuy-Levitskiy (1838-1918) bu eserinde Ukrayna kültürünü, aile yapısını, köy yaşamını ve inançlarını ele almıştır. Hikaye "Kaydaş Ailesi" Ukrayna kültürü hakkında oldukça açıklayıcı bilgiler vermektedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye ile Ukrayna arasındaki edebiyat alanındaki ilişkiler, özellikle de, kültürler arası iletişimin göstergesi olan sanatsal çeviriler, yüzyıldan daha fazla bir geçmişe sahiptir. Bu konudaki gelişme dinamiği, siyasi, toplumsal ve ekonomik unsurlar tarafından belirlenmektedir. Bu dinamik, Türk ve Ukrayna halklarının hayatlarındaki önemli tarihsel değişimlerle bağlantılıdır. Bu alanda, başlangıç aşamasında, süreli yayınlar büyük rol oynamışlardır. Türkçe'den yapılan farklı edebiyat türlerindeki (şiir, öykü, roman, oyun) eserler ilk başlarda dergilerde ayrı ayrı yayımlanmışlar, farklı eserler antolojilerde, derleme kitaplarda yayımlanmış, daha sonraysa müstakil birer eser olarak piyasaya çıkmıştır (Bondar, 2015: 141).

Türkiye'de Ukraynalı yazarların eserlerinin çevirisi, pek fazla değildir. Bunlar, T. Şevçenko, M. Gogol, P. Zagrebelniy, P. Volvaç, I. Nechuy-Levytsky ile sınırlıdır. Ukrayna edebiyatı Türkiye'de ancak son zamanlarda ve büyük ölçüde Ömer Dermenci'nin çabalarıyla popüler hale gelmiştir. Daha önce, uzunca bir zaman, Ukrayna edebiyatı, Türkiye'de fazla bir ilgi görmemişti, zira Ukrayna ve Ukrayna kültürü, Rusya'nın ve Rus edebiyatının parçası olarak algılanmaktaydı. Bundan ötürü, Avrupa'da Ukrayna edebiyatına büyük ilgi gösterilmesine karşılık, Türkçe'ye çağdaş Ukrayna yazarlarından sadece birkaç eser tercüme edilmiştir. Eğer Türk okuru 1920'li yılların modern Ukrayna edebiyatıyla veya 1960'lı yılların yazarlarının eserleriyle tanışabilseydi, daha iyi olurdu. Zira bu dönemler, Ukrayna edebiyatının parlak dönemleridir ve çevirmenler, Türk okurunun ilgisini çekecek eserler bulabilirdi (Bondar, 2015: 152).

Böylelikle Ukrayna ile Türkiye arasında XX. yüzyılın başlarına kadar uzanan edebi ilginin devam ettiğini söyleyebiliriz. Bu süreç, her iki ülkenin edebi başarılarını zenginleştiren sanat eserlerinin çevirilerinin farklı türlerine, temalarına ve motiflerine yansımıştır. Arabuluculuk, bilgilendirme işlevine ek olarak, çevrilen çalışmalar da yaratıcı bir görev üstlenir. Sonuç olarak, çeviriler, ulusal dillerin, edebiyatların ve kültürlerin gelişimi için önemli bir itici güç olmaktadır.

KAYNAKLAR

Bondar, M. (2015). Türkiye ile Ukrayna Arasındaki Edebiyat Bağları (Sanatsal Eser Çevirileri: Geçmişteki ve Şimdiki Durum). *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* , 2(1), 141-153

- Dubrovs'kyy V. (1932). Peredmova. Omer Seyf-Eddin. Opovidannya, Kharkiv.
- Emin, M. (1927). Divchynka Z Sirnykamy. Tychyna P (Çev.). *Byuleten' vseukrayins'koyi naukovoyi asotsiatsiyi skhodoznavtsiv*. №2-3.
- Hrisbakh-Tuhan, Haynts. (1948). “Novitnye turets'ke krasne pys'menstvo”, Dubrovs'kyy, V. (Çev), *Ukrayins'kyy mors'kyy instytut*.
- KIBATEK. (2005). X Mizhnarodnyy literaturnyy turets'kyy sympozium. Vydavnychyy dim Dmytra Buraho, Kyiv.
- Kochubey, Yu. (2012). Vasyl' Dubrovs'kyy i turets'ka literatura. *Slovo i chas*, 3, 83-87.
- Kolomiyets', L. (2015). Ukrayins'kyy khudozhniy pereklad ta perekladachi 1920-30 rokiv: materialy do kursu «Istoriya perekladu» : navchal'nyy posibnyk. Vinnytsya. «Nova knyha».
- Pervomays'kyy, L. (1976). Z·haduyuchy Tychynu. Pro Pavla Tychynu. Statti. Narysy. Spohady. Kyiv.
- Sençilo, N. (2017). Ukrayna ve Türk Edebiyatları: İletişim ve Karşılıklı Etkileşim. IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. Tam metini içinde, ss., 591-598.
- Tychyna, P. (1990). Zibrannya tvoriv u dvanadtsyaty tomakh. T.12., Kn.1. Kyiv.
- Vas'kiv, M. (2016). Retseptsyya turtsyy y turetskoy kul'tury v ukraynskoy lyterature 1920–30-kh hodov. *Zbirnyk naukovykh prats' (filolohichni nauky)*, 7, 67-77.
- Volkov A., Boychenko O., Zvarych I. (Edit.). (2002). *Leksykon zahal'noho ta porivnyal'noho literaturoznavstva*. Chernivtsi: Zoloti lytavry.
- Zumer, V. (1929). Muzeyi Stambula. *Vsesvit*, 12, 3-7.